

KARŞILAŞTIRMALI EDEBİYAT

BEN HUTCHINSON

VakıfBank Kültür Yayınları: 0472
Edebiyat: 0104

KARŞILAŞTIRMALI EDEBİYAT

KISA BİR GİRİŞ

BEN HUTCHINSON

Özgün Adı

Comparative Literature:

A Very Short Introduction

Türkçesi

Ömer Fatih Parlak

Yayın Danışmanı

Ekrem Demirli

Proje Editörü

Zeynep Kevser Şerefoğlu Danış

Kitap Editörü

Nagihan Haliloğlu

Kapak Görseli

Faruk Özcan

Sayfa Uygulama

Yümna Sarıkaya

Son Okuma

Elif Nuran Özgün Alboshi

VakıfBank Kültür Yayınları

İnkılap Mahallesi

Dr. Adnan Büyükdizeni Caddesi

No: 7/A1 – Kat 13

34768 Ümraniye / İstanbul

Telefon: 0 216 285 9571

www.vbky.com.tr – info@vbky.com.tr

Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2026

© Ben Hutchinson, 2018

ISBN 978-625-5848-94-9

Kitabın Türkçe yayın hakları AnatoliaLit Telif Hakları Ajansı aracılığıyla VakıfBank Kültür Yayınlarına aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

"Comparative Literature: A Very Short Introduction" was originally published in English in 2018.

This translation is published by arrangement with Oxford University Press. VakıfBank Kültür Yayınları is solely responsible for this translation from the original work and Oxford University Press shall have no liability for any errors, omissions or inaccuracies or ambiguities in such translation or for any losses caused by reliance thereon.

Baskı

Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.

Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1

Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2

34310 Haramidere, Avcılar / İstanbul

Tel: 0212 412 1700

www.mega.com.tr – info@mega.com.tr

Sertifika No: 44452

1. Baskı: Ağustos 2026

KARŞILAŞTIRMALI EDEBİYAT

KISA BİR GİRİŞ

BEN HUTCHINSON

TÜRKÇESİ

ÖMER FATİH PARLAK



BEN HUTCHINSON

2012'den bu yana University of Kent'te Avrupa Edebiyatı Profesörüdür. Çalışmaları Alman edebiyatı başta olmak üzere Avrupa edebiyatını kapsar. Başlıca eserleri arasında *Rilke's Poetics of Becoming* (2006), *W.G. Sebald. Die dialektische Imagination* (2009), *Modernism and Style* (2011), *Lateness and Modern European Literature* (2016), *Comparative Literature: A Very Short Introduction* (2018), *The Midlife Mind* (2020) ve *On Purpose: Ten Lessons on the Meaning of Life* (2023) yer alır. Oxford, Heidelberg, Harvard Üniversiteleri ve ENS Paris gibi kurumlarda dersler vermiş; Alexander von Humboldt bursu, Philip Leverhulme Prize ve Forum for Modern Languages Prize gibi ödüller kazanmıştır. *Times Literary Supplement* editörlerinden olup *Literary Review*'da düzenli yazmaktadır. Academia Europaea üyesidir. Eserleri Çince, Korece, Farsça ve Portekizceye çevrilmiştir.

ÖMER FATİH PARLAK

Lisans ve yüksek lisans eğitimini İngiliz Dili ve Edebiyatı, doktora eğitimini ise Karşılaştırmalı Edebiyat alanında tamamladı. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölümünde görev yapmaktadır. Araştırmaları, kültür tarihi, tarihsel masa oyunları ve edebiyat ilişkisi üzerine yoğunlaşmaktadır. Özellikle satranç tarihi ve edebî temsilleri üzerine çalışmalar yürütmekte, oyunların tarihsel ve kültürel bağlamlarda nasıl anlam-üretim süreçlerine katkıda bulunduğunu incelemektedir. *Board Game Studies Journal*'da yardımcı editörlük yapmakta, ayrıca uluslararası akademik projelerde görev almaktadır.

İÇİNDEKİLER

Görsellerin Listesi	7
Çevirmenin Sözü	9
Teşekkür	13
BÖLÜM 1	
Okuma Metaforları	15
BÖLÜM 2	
Pratikler ve İlkeler	31
BÖLÜM 3	
Tarih ve Kahramanlar	69
BÖLÜM 4	
Disiplinler ve Tartışmalar	113
BÖLÜM 5	
Karşılaştırmalı Edebiyatın Geleceği	151
Kaynakça ve İleri Okuma	163
Dizin	173

GÖRSELLERİN LİSTESİ

1. Edebiyata Anlam Yükleme: Rorschach Testi © Kheng Guan Toh /Shutterstock.com. 15
2. Viyana Kongresi'nde Avrupa, Viyana Kongresi'nden sonra Avrupa, 1815, İngiliz Okulu, Özel Koleksiyon / Bridgeman Images. 23
3. Savaşın yıkıcı deneyimi, *Calligrammes. Poèmes de la paix et de la guerre* (1913-1916), 1918'de Mercure de France tarafından yayımlandı. 47
4. 'Karşılaştırmalı edebiyat' alıntıları, Google Books Ngram Viewer <http://books.google.com/ngrams>. 50
5. Çevirinin icadı, *Adiciones a la historia del Ingenioso Hidalgo Don Quijote de la Mancha*'dan (1845), Juan Francisco de la Jara y Sánchez de Molina; Miguel de Cervantes Saavedra. 65
6. Tufan – ama bildiğimiz gibi değil. *Gılgamış*, British Museum © British Museum Mütevelli Heyeti. 73
7. Francis Bacon'ın *Novum Organum*'unun (1620) ön sayfasında tasvir edilen Herkül Sütunları EC.B1328.62oib, Houghton Library, Harvard University / Wikimedia Commons. 87
8. 'Odysseus ve Eurykleia', Christian Gottlob Heyne Christian Gottlob Heyne'nin Odysseus ve Eurykleia eseri – Project Gutenberg eText 13725 / Wikimedia Commons. 105
9. 'Olgu, fikir ve kararların karşılaştırmalı bir düzeni' Fotoğraf: Izis / *Paris Match* via Getty Images. 123
10. Kitapların Savaşı, Wikimedia Commons. 145

ÇEVİRMENİN SÖZÜ

Karşılaştırmalı edebiyat, Türkiye’de uzun yıllardır ilgi gören ancak buna rağmen temel başvuru kaynaklarının sayıca sınırlı kaldığı disiplinlerden biridir. Özellikle alana yeni adım atan öğrenciler, araştırmacılar ve meraklı okurlar için hem erişilebilir hem de güncel bir giriş kitabı bulmak çoğu zaman kolay değildir. Bu nedenle, Ben Hutchinson’ın Karşılaştırmalı Edebiyat: Kısa Bir Giriş adlı çalışmasının Türkçeye kazandırılmasının yalnızca bir çeviri faaliyeti değil, aynı zamanda disiplinin Türkçedeki literatürüne mütevazı bir katkı olduğunu düşünüyorum.

İlk kez lisans öğrencisi olarak karşılaştırmalı edebiyatla tanıştığım yıllarda, disiplinin neyi kapsadığını anlamaya çalışırken farklı kaynaklar arasında gidip geldiğimi hatırlıyorum. Kimi eserler oldukça teknik, kimileri ise fazlasıyla genel kalıyordu. Oysa alanın en temel meselelerini açık, yalın ve düşünmeye teşvik eden bir dille ele alan kaynaklara her zaman ihtiyaç vardı. Hutchinson’ın bu çalışmasının en önemli özelliklerinden biri, karşılaştırmalı edebiyatın tarihini, temel kavramlarını ve güncel tartışmalarını kısa fakat yoğun bir çerçeveye içinde sunabilmesidir. Elinizdeki çeviri de bu çerçevenin Türkçe okur tarafından mümkün olduğunca rahat takip edilebilmesi amacıyla hazırlanmıştır.

Çeviri sürecinde temel hedefim, metnin akademik niteliğini korurken akıcılığını ve okunabilirliğini de muhafaza etmek oldu. Karşılaştırmalı edebiyatın doğası gereği kitapta çok sayıda edebî esere, kuramcıya ve kültürel bağlama gönderme yapılmak-

tadır. Bu noktada, okurun mevcut Türkçe literatürle ilişki kurabilmesini sağlamak adına, söz konusu eserlerin Türkçe çevirileri yayımlanmışsa yerleşik Türkçe başlıkları tercih edildi. Türkçe çevirisi bulunmayan eserlerde ise hem Türkçeleştirilmiş başlık hem de eserin özgün adı birlikte verilerek okurun ilgili kaynağa ulaşabilmesi amaçlandı. Benzer şekilde, bazı kavramlarda Türkçede yerleşmiş karşılıklar korunurken, tartışmalı veya farklı kullanımlara açık terimlerde metnin bağlamını en iyi yansıtan çözümler tercih edildi.

Yazarın metin boyunca dipnot kullanımından bilinçli olarak kaçınmış olması, çeviri sürecindeki tercihleri de etkiledi. Bu nedenle, okuma akışını kesintiye uğratabilecek kapsamlı çevirmen notları eklemek yerine, gerekli açıklamaları mümkün olduğunca metnin içinde çözmeye çalıştım. Böylece okurun, yazarın kurduğu düşünsel ve anlatısal ritmi kesintisiz biçimde takip edebilmesini hedefledim.

Karşılaştırmalı edebiyatın temel sorularından biri, farklı diller ve kültürler arasında nasıl köprüler kurulabileceğidir. Çeviri de aslında aynı soruyla ilgilenir. Bir metni bir dilden başka bir dile taşımak yalnızca sözcükleri aktarmak değil, aynı zamanda düşünme biçimlerini, kavramsal çerçeveleri ve kültürel bağlamları da mümkün olduğunca görünür kılmaya çalışmaktır. Bu nedenle çeviri sürecinde, metni bütünüyle yerelleştirmek ya da bütünüyle yabancı bırakmak yerine, iki yaklaşım arasında dengeli bir yol izlemeye gayret ettim.

Hutchinson'ın kitabı, karşılaştırmalı edebiyatı yalnızca farklı ulusal edebiyatların karşılaştırılması olarak değil; metinler, diller, kültürler ve düşünce gelenekleri arasındaki ilişkileri sorgulayan dinamik bir araştırma alanı olarak ele alıyor. Günümüzde dünya edebiyatı, çeviri çalışmaları ve kültürlerarası etkileşim gibi konuların giderek daha fazla önem kazandığı düşünüldüğünde,

bu kısa kitabın sunduğu soruların ve tartışmaların uzun süre güncelliğini koruyacağı kanaatindeyim.

Bu kitabın Türkçe baskısının, karşılaştırmalı edebiyatla ilk kez tanışan öğrenciler kadar, disiplin üzerine yeniden düşünmek isteyen araştırmacılar için de yararlı olmasını diliyorum. Eğer bu çeviri, okurların farklı edebiyatlar arasında yeni bağlamlar kurmasına, alışıldık sınırların ötesine bakmasına ve yeni sorular sormasına küçük de olsa katkıda bulunabilirse, amacına ulaşmış sayılacaktır.

Bu vesileyle, kitabın hazırlık ve yayın sürecinde emeği geçenlere de teşekkür etmek isterim. Projenin ilk aşamasından itibaren süreci titizlikle takip eden Proje Editörü Zeynep Kevser Şerefoğlu Danış'a, metnin yayına hazırlanmasındaki değerli katkıları için kitap editörü Nagihan Haliloğlu'na ve son okuma aşamasındaki dikkatli çalışması için Elif Nuran Özgün Alboshi'ye müteşekkirim. Ayrıca bu kitabın Türkçe okurla buluşmasında emeği geçen VakıfBank Kültür Yayınları ekibine teşekkürlerimi sunarım.

Ömer Fatih Parlak
Paşabahçe Vapuru, Haziran 2026

TEŞEKKÜR

Karşılaştırmalı edebiyat, kolektif bir çabadan başka bir şey değildir. Doğası gereği, kişinin kendi bakış açısının çok ötesine uzanan perspektifleri kapsar; kitabın sonunda yer alan –ve aslında daha pek çoğunun eklenebileceği– kaynakça, bu girişimin zorunlu olarak ne denli kapsayıcı olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, her şeyden önce, böyle bir girişin mümkün olmasını sağlayan geçmişin ve bugünün karşılaştırmalı edebiyatçılarına teşekkür borçluyum.

Bu tür uzak okumaların yanı sıra, kitap ilk üç muhatabının yakın okumalarından da oldukça faydalanmıştır: Francesca Orsini, Ritchie Robertson ve Shane Weller. Her bir vurguyu ya da savı bütünüyle paylaşmayacakları muhakkak olmakla birlikte, zaman ve emeklerini cömertçe sunmaları, hem editöryal hem de entelektüel meselelerdeki dikkatleri, karşılaştırmalı edebiyat topluluğunun erdemlerine örnek oluşturmaktadır. Onların titizliğine minnettarım.

British Comparative Literature Association (BCLA) bünyesindeki meslektaşlarım son yıllarda bana tekrar tekrar ilham kaynağı olmuş; Danimarka'dan (Mads Rosendahl Thomsen), Fransa'dan (Emmanuel Bouju) ve Almanya'dan (Marcel Lepper) dostlarım da aynı şekilde bu çalışmaya katkıda bulunmuşlardır. VSI dizisindeki diğer tüm yazarlar gibi, Andrea Keegan ve Jenny Nugee'yi bu denli teşvik edici bulduğum için kendimi şanslı addediyorum. Onlara ve OUP'deki, önerileriyle beni hem zorlayan hem de cesaretlendiren anonim hakemlere çok teşekkür ederim.

Söylenmesine gerek yok –ama yine de söylenmelidir ki–
bu kitap, diğer her şey gibi, Marie, Max ve Hugo olmadan müm-
kün olmazdı. *Merci.*

BÖLÜM 1

OKUMA METAFORLARI

Mürekkep lekesinde ne görüyorsunuz? Kimileri soyut bir bulut görür; kimilerinin gözleri ise tehditkâr bir maske seçer. Bazıları ima yüklü boşlukları fark eder; bazıları bu boşlukları biçimlendiren çizgilere odaklanır. Görüntünün iki yanının simetrik olduğu konusunda muhtemelen hepimiz hemfikiriz; ancak bunun ötesinde, beyinlerimiz bilgiyi farklı biçimlerde işler ve değişken, tanımlanmamış bir nesnenin üzerine çağrışımlarımızı, önyargılarımızı – umutlarımızı ve korkularımızı– yansıtır. Başka bir deyişle, imge ancak onu gözlemleyen kişi kadar açıklayıcıdır (Şekil 1).



1. Edebiyata Anlam Yüklemek: Rorschach Testi

Yoruma dayalı niteliğine rağmen, Hermann Rorschach'ın mürekkep lekesi testi karşılaştırmalı edebiyat için öğretici bir benzetme sunar. En az iki yazı biçiminin karşılıklı incelenmesi olarak anlaşıldığında, karşılaştırmalı edebiyat hem en doğal hem de en bilinçli biçimde inşa edilmiş entelektüel bir etkinliktir. Bir metni ya da geleneği anlamlandırmaya çalışırken, onu içgüdüsel olarak başka bir metin ya da gelenekle karşılaştırırız. Nesnenin bir yanı diğerini yansıtır ve biçimlendirir (görüntünün yarısını kapattığınızda, hızla her türlü yapısal bütünlüğünü yitirir). Bununla birlikte, karşılaştırmaya bir takım siyasal, tarihsel ve kültürel ön kabulü beraberimizde getiririz; bunlar sayesinde karşılaştırma yaparken bir yandan da manayı var etmiş oluruz. Bir metni başka bir metni anlamak için kullanmak –örneğin Shakespeare'in *Fırtınası*nı Montaigne'in 'Yamyamlar Üzerine' denemesiyle birlikte okumak ya da Tang Hanedanlığı Çin şiirini modernist dönem Avrupa şiiriyle karşılaştırmak– kişinin kendi beğenileri ve bilgisi hakkında bir şeyler açığa çıkarır. En azından, bu beğeni ve bilginin bağlama oturtulması yoluyla anlamlı bir şeyler öğrenilebileceği inancını... Karşılaştırma, bizzat yöntemi aracılığıyla, edebiyatı okumanın aynı zamanda edebiyata *anlam yüklemek* olduğunu açıklığa kavuşturur.

Zira edebiyat, nihayetinde, karşılaştırmalı olarak var olur. Antik Çağ dramalarından modernitenin romanlarına, Doğu destanlarından Batı klasiklerine uzanan bu geniş yelpazede, tarihte gerçekten kendi kendine yeten tek bir metin yoktur. Okumak ve yazmak eylemi, karakterler, uzlaşımlar, olay örgüleri ve ön koşullardan oluşan mevcut bir çerçeve içinde çalışmak demektir; bir edebî eseri nasıl anladığımız, başka bir edebî eseri nasıl anladığımıza bağlıdır. Ne kadar çok bilirsek, o kadar çok bağlamlandırırız; ne kadar çok öğrenirsek, o kadar çok karşılaştırırız. Bilginin kendisi karşılaştırmalıdır. Okuma ve yazma biçimlerimizin de